

Α.Λ. ΠΙΕΡΡΗΣ
ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ ΙΣΤΟΡΙΚΟΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ
ΙΔ΄ ΚΥΚΛΟΣ

ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ

Με εξαιρετική επιτυχία και μεγάλη προσέλευση του κοινού άρχισε ο νέος ΙΔ΄ Κύκλος των Σεμιναρίων Ιστορικο-Φιλοσοφικού Λόγου. Στην πρώτη εκδήλωση μίλησε ο οργανωτής των Κύκλων και Διευθυντής του Ινστιτούτου Φιλοσοφικών Ερευνών φιλόσοφος Απόστολος Πιερρής, με θέμα:

**Η Αθήνα του Χρυσού Αιώνα:
Άνοδος και Πτώση μιας Ηγεμονικής Δύναμης.**

Ο ομιλητής τόνισε τη μεγάλη σημασία των Σεμιναρίων σαν θεσμού πνευματικής παραγωγής και πολιτιστικού έργου όπου ένα κοινό ελεύθερα σκεπτόμενων ανθρώπων συναντάται και συζητεί με σημαντικούς μελετητές του κλασικού ιδίως πολιτισμού, οι οποίοι έχουν να επιδείξουν βαρύνουσα προσφορά ερευνητικού έργου στον τομέα τους.

Ο Απόστολος Πιερρής άσκησε δριμύτατη κριτική στον σχεδιασμό και εκτέλεση της «Πολιτιστικής Πρωτεύουσας». Το πρόγραμμα εκδηλώσεων δεν ανταποκρίνεται ούτε καν στις απαιτήσεις ενός έγκυρου διεθνούς φεστιβάλ, και δεν σχετίζεται καθόλου με την ιδέα της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας. Ένας παρωχημένος και περιθωριακός «μοντερνισμός» επιχειρεί να καλύψει την ανεπάρκεια εκδηλώσεων “fringe” ή χαμηλής διαλογής. Υπέρογκα ποσά προϋπολογίζονται για τέτοιες «φθηνές» εκδηλώσεις. Οδεύουμε προς πανάκριβη πολιτιστική γελοιοποίηση.

Ο Ελληνικός Χρυσός Αιώνας (5^{ος} π.Χ.) αποτελεί μια μοναδική περίοδο κορυφαίας τελειότητας στην ανθρώπινη δημιουργικότητα. Η κλασικότητα εκείνης της παραγωγής συνίσταται στο ότι κατέστη μέτρο σύγκρισης και σημείο αναφοράς του ανθρώπου ιδίως στις εποχές ριζικών μεταβολών της ιστορίας, όταν μια καινούργια φάση ξεκινάει: ο οικουμενικός Χριστιανισμός, η Θεολογία του Ισλάμ, οι Βυζαντινές Αναγεννήσεις, ο Μεσαιωνικός Σχολαστικισμός, η Ιταλική Αναγέννηση, ο Διαφωτισμός, ο Γερμανικός Νέος Ανθρωπισμός – και τώρα η Αμερικανική παγκόσμια Απελευθέρωση.

Σε ορισμένες στιγμές της ιστορίας ο χρόνος πυκνώνει και η ανθρώπινη δραστηριότητα γονιμοποιείται προς παραγωγή συγκεντρωμένων, ανυπέρβλητων μεγεθών σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης ύπαρξης. Ότι η Κλασική Εποχή ήταν μια τέτοια ιστορική φάση είχε συνειδητοποιηθεί στην αρχαιότητα (Εφορος, Velleius Paterculus, Πλούταρχος). Αυτή η κλασικότητα του 5^{ου}

**ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΩΝ
ΕΡΕΥΝΩΝ**

Διευθυντής: Απόστολος Α. Πιερρής

Κολοκοτρώνη 42, Πάτρα 262 21

Τηλ.: 2610 241058, Fax: 2610 271269

e-mail: pierrisapost@hotmail.com

αιώνα είχε κέντρο και εστία την **Αθήνα**: σημαδεύεται από τη ραγδαία άνοδο της Αθήνας σε μια ασύγκριτη πνευματική, καλλιτεχνική, πολιτιστική, στρατιωτική, πολιτική, στρατηγική και οικονομική υπεροχή. Η περιωπή αυτή συνοδεύεται από πλήρη και διαυγή αυτοσυνείδηση. Ο Περικλέους Επιτάφιος στον Θουκυδίδη συνοψίζει την αυτοσυνείδηση αυτή. Η Αθήνα είναι «**Ελλάδος παιδείσις**». Έννοιες-κλειδιά είναι η **δύναμη** και η **αρχή** (ηγεμονία). Έμφαση τίθεται στο σύστημα (τρόποι ζωής, πολιτεία) με το οποίο η Αθήνα ανέβηκε στην κορυφή. Αναγνωρίζονται και προβάλλονται τρία ουσιώδη χαρακτηριστικά του από τον Περικλή (Θουκυδίδη): **Ισονομία** στις ιδιωτικές υποθέσεις – **Αξιοκρατία** στα δημόσια πράγματα (αξιώματα ανάλογα με τις ικανότητες και επιτυχία καθενός σε κάποιο τομέα) – **Ελευθερία** στη δημόσια και ιδιωτική ζωή.

Πυρήνας του θαύματος του Χρυσού Αιώνα είναι ένας ιδιότυπος «**γνωστικισμός**», η κεντρική σημασία της γνώσης όχι μόνο στη θεωρία αλλά και στην τέχνη, την ηθική, την πολιτική. Η γνώση του Υψηλού Κλασικισμού είναι δύναμη και πλούτος, είναι ενεργός, δραστική, αποτελεσματική σοφία και φρόνηση. Σύμβολο αυτής της κουλτούρας της γνώσης και της επιτυχίας είναι η θεά της Αθήνας, η **Αθηνά**, θεά της σοφίας και της αλάνθαστης δράσης.

Η ενότητα όλων των διαστάσεων του υψηλού κλασικισμού πάνω στην αρχή της γνώσης και σε έναν κοινό φορέα, την **Αθηναϊκή ηγεμονία**, κάνει ώστε η ήττα της Αθήνας στον Πελοποννησιακό Πόλεμο και η αποτυχία ολοκλήρωσης της ηγεμονίας προς την οποία κατευθυνόταν, να προκαλέσει ένα βαθύτατο αυτοέλεγχο στον 4^ο αιώνα για τις αιτίες της πτώσης: η αποτυχία θέτει για το Ελληνικό μυαλό εν αμφιβόλω συνολικά τη σοφία του 5^{ου} αιώνα, τη βάση όλων των επιτευγμάτων της Χρυσής Εποχής.

Κατά και μετά τα Μηδικά η Αθήνα προχώρησε σε μια τροχιά καθολικής ηγεμονίας («**προς αύξησιν ηγεμονίας**» Έφορος) υπό τον πολιτικό σχεδιασμό του Θεμιστοκλή. Βασική στρατηγική ήταν η κυριαρχία στη θάλασσα και η εξασφάλιση ελευθερίας του εμπορίου. Δημιουργείται ισχυρός πολεμικός στόλος, οχυρώνεται η Αθήνα και κατασκευάζεται ο Πειραιάς, μείζον εμπορικό λιμάνι και στρατιωτικός ναύσταθμος. Πολιτική ανοικτών θυρών (μέτοικοι ξένοι επιχειρηματίες και τεχνίτες αφορολόγητοι), προσελκύει από το εξωτερικό αυξημένη παραγωγική δραστηριότητα και προκαλεί ραγδαία οικονομική ανάπτυξη. Υψηλές στρατιωτικές δαπάνες και πολλαπλή ανάμιξη σε όλα τα προβληματικά σημεία του τότε οικουμενικού συστήματος στήριζαν μια επιθετική εξωτερική πολιτική διπλής αντιπαλότητας ταυτόχρονα προς την Περσική Αυτοκρατορία και προς την Σπαρτιατική Ηγεμονία. Η Δηλιακή Συμμαχία που συνεστήθη για την ανπμετώπιση του Περσικού κινδύνου μετά την Ελληνική νίκη του 480 π.Χ., ταυτίζεται προς τη συνολική Μεγάλη Αθηναϊκή Στρατηγική. Τομές στο πολιτειακό και πολιτικό σύστημα (π.χ. Εφιάλτης 462 π.Χ.) απομακρύνουν τα τελευταία βαρίδια του παρελθόντος και απελευθερώνουν δυναμικό. Το σύστημα είναι το ελευθερώτερο στην ιστορία, με ελάχιστο των περιορισμών στην ανθρώπινη δραστηριότητα.

Η ριζοσπαστική αυτή πολιτική θεμελιώθηκε και ακολουθήθηκε από τον ίδιο τον Θεμιστοκλή πριν τον οστρακισμό του (471 π.Χ.) – ο οστρακισμός λειτουργούσε σαν μια αρνητική εκλογή για το αθηναϊκό σύστημα – και τη δεκαετία 461-451 π.Χ. από τη διάδοχό του «**Δημοκρατική**» παράταξη (Μυρωνίδης, Τολμίδης, αρχικά ο Περικλής). Τη δεκαετία 471-461 π.Χ. (οστρακισμός του Κίμωνα το 461 π.Χ.) αντίθετα επικρατεί η πολιτική του Κίμωνα και της «**Ολιγαρχικής**» Παράταξης: επιθετική πολιτική εναντίον της Περσικής Αυτοκρατορίας αλλά **συναντίληψη και συνεργασία με τη Σπάρτη**. Περιορισμός επίσης της Δηλιακής Συμμαχίας στον αρχικό της προσανατολισμό και

ρόλο. Το ίδιο κάνει ο Κίμων το βραχύ διάστημα από την επάνοδο του στην πολιτική σκηνή μέχρι το θάνατό του (452-450 π.Χ.).

Ο Περικλής στα μισά του αιώνα προβαίνει σε μια ριζική αναδιάρθρωση της Αθηναϊκής στρατηγικής υπό το κράτος ενός ιδιότυπου οικονομισμού και με αφορμή την οδυνηρή αποτυχία του στρατιωτικού επεκτατικού εγχειρήματος της Αθήνας στην Αίγυπτο (460-454 π.Χ., το Βιετνάμ της Αθήνας). Ακολουθεί φιλειρηνική πολιτική πιστεύοντας ότι η οικονομική ηγεμονία της Αθήνας, βασισμένη στην ελευθερία των θαλασσών και του εμπορίου και στη Δηλιακή Συμμαχία, θα οδηγήσει αυτόματα στην καθολική της ηγεμονία χωρίς μεγάλο πόλεμο. Υπογράφεται συνθήκη ειρήνης (του Καλλία) με την Περσία (449 π.Χ.) με καθορισμό σφαιρών επιρροής που αντιπροσωπεύουν περίπου το τρέχον status quo. Η Δηλιακή Συμμαχία χάνει έτσι τον αρχικό λόγο ύπαρξής της. Σταματά η κανονική εισπραξη φόρων. Η Αθήνα επιβάλλει πάλι το πλήρες συμμαχικό σύστημα. Προκαλούνται αντιδράσεις και χωριστικές επαναστάσεις με την υποκίνηση της Σπάρτης. Ο Περικλής τελικά υπογράφει συνθήκη ειρήνης με τη Σπάρτη (τις Τριακονταετείς Σπονδές, 446/5 π.Χ.) με βάση το status quo ante. Εγκαθιδρύεται αυστηρό διπολικό σύστημα με ζώνες επιρροής Ξηρά – Θάλασσα. Η Αθήνα εγκαταλείπει την πολεμικά κατακτημένη ενεργό παρουσία της στην Ηπειρωτική Ελλάδα (Βοιωτία, Φωκίδα, Μέγαρα, Δελφοί, Αχαΐα, Αργολίδα), ενώ η Σπάρτη αναγνωρίζει την Αθηναϊκή Θαλάσσια Ηγεμονία ακόμη και χωρίς τον αντιπερσικό προσανατολισμό της.

Η δυναμική άνοδος της Αθήνας ανακόπτεται με τις δυο συνθήκες ειρήνης την κρίσιμη στιγμή. Αυτό σημαδεύει τη μοίρα της Αθήνας. Ο Περικλής περιστέλλει και σταθεροποιεί τις στρατιωτικές δαπάνες, ενώ αρχίζει ένα μεγαλεπήβολο σχέδιο τόνωσης της εσωτερικής ζήτησης με μείζονα δημόσια έργα (που τουλάχιστον άφησαν το θαύμα της Ακρόπολης). Έχοντας υιοθετήσει την εξωτερική πολιτική της «Ολιγαρχικής» Παράταξης (ειρήνη με τη Σπάρτη), επεκτείνοντάς την συγχρόνως σε καθολική ειρήνη (όπως παρατηρεί ο Έφορος), έχοντας κρατήσει την Αθηναϊκή Ηγεμονία στη Συμμαχία της, και έχοντας χρησιμοποιήσει τους φόρους των Συμμάχων σε μια γιγαντιαία επιχείρηση δοξασμού της Αθήνας στο παρόν και την αιωνιότητα, που του επέτρεψε μαζικές φιλολαϊκές κρατικές δαπάνες και παροχές, νόμισε ότι «τα έχει από όλες τις μεριές».

Πολιτικά επέτυχε στο εσωτερικό. Ενσωματώνοντας την agenda της Ολιγαρχικής Παράταξης, τράβηξε το έδαφος κάτω από τα πόδια των αντιπάλων του. Η αντιπολίτευση κατέρρευσε. Περιορίστηκε να ασκεί κριτική στις τεράστιες δαπάνες, στην κατασπατάληση του δημοσίου χρήματος και στην υποτίμηση και εκμετάλλευση των Συμμάχων υπέρ της Αθήνας – θέματα που δεν συγκινούν τον δήμο, ο οποίος απολάμβανε ειρήνη και ευημερία σαν συνέπεια της πολιτικής του Περικλή. Ο προβεβλημένος αρχηγός της Ολιγαρχικής Παράταξης, Θουκυδίδης Μελισίου (συνονόματος του ιστορικού), αναγκάζεται να εγκαταλείψει τον αγώνα για τη διεκδίκηση της λαϊκής έγκρισης, να μεταθέσει την αντιπολιτευτική τακτική του στην οργάνωση ομάδων πίεσης των ισχυρών («εταιρείες», εταίροι): εξωθείται σε θέσεις ανατρεπτικές του πολιτειακού δημοκρατικού συστήματος σαν μόνη μέθοδο θεραπείας. Ο Περικλής επιτυγχάνει τον εξοστρακισμό του (443 π.Χ.). Από τότε παραμένει μέχρι τον θάνατό του απόλυτος κύριος της πολιτικής σκηνής. Η αντιπολίτευση καταφέρνει να ορθοποδήσει μόνον όταν κηρύσσεται ο Πελοποννησιακός Πόλεμος, οπότε επανέρχεται στον φιλολακωνικό φιλειρηνισμό της (Νικίας, Νικίειος Ειρήνη) απέναντι στην φιλοπόλεμη Δημοκρατική Παράταξη υπό τον Κλέωνα.

Αλλά στρατηγικά η πολιτική του Περικλή 450-432 π.Χ. ήταν ένα τραγικό και ολέθριο λάθος. Και ο μέγας εικοσιεπταετής πόλεμος δεν απεφεύχθη και η Αθήνα αφαιματώθηκε και συνετρίβη. Η φαντασίωση ενός φιλειρηνικού παραδείσου είναι μια ουτοπία. Η ελεύθερη οικονομία δεν φθάνει από μόνη της να στηρίξει την ευστάθεια ενός συστήματος: αντιθέτως η ίδια χρειάζεται ισχυρή πολιτικο-στρατιωτική και ιδεολογική στήριξη. Ο ίδιος ο Περικλής προκάλεσε τον Μεγάλο Πόλεμο όταν διαπίστωσε ότι η φιλειρηνική πολιτική του οδηγεί σε διαδοχική μείωση της θέσης της Αθήνας στη διεθνή σκηνή. Αλλά ήταν αργά. Ό,τι σταματά να ανεβαίνει τον δρόμο του (ιδίως στην κρίσιμη καμπή μη επιστροφής), αρχίζει να κατεβαίνει. Κάποια μονιμότητα επιτυγχάνεται μόνο με την πλήρη ολοκλήρωση ενός στόχου. Πριν την τελείωση, η προσπάθεια πρέπει να είναι άοκνος, και η πορεία συστηματικά ανοδική. Οι δυσκολίες πρέπει να αντιμετωπίζονται δυναμικά πολλαπλασιάζοντας και μεγεθύνοντας τα διακυβεύματα, όχι με συμβιβασμούς και υποχωρήσεις.

Τα μαθήματα για την εποχή μας είναι πολυσήμαντα και τα μηνύματα προφανή.